

BOUWAANVRAGEN ALS SPIEGELS VAN HET DAGELIJKS LEVEN IN GENT TIJDENS DE VROEGMODERNE PERIODE (1671 - 1795)

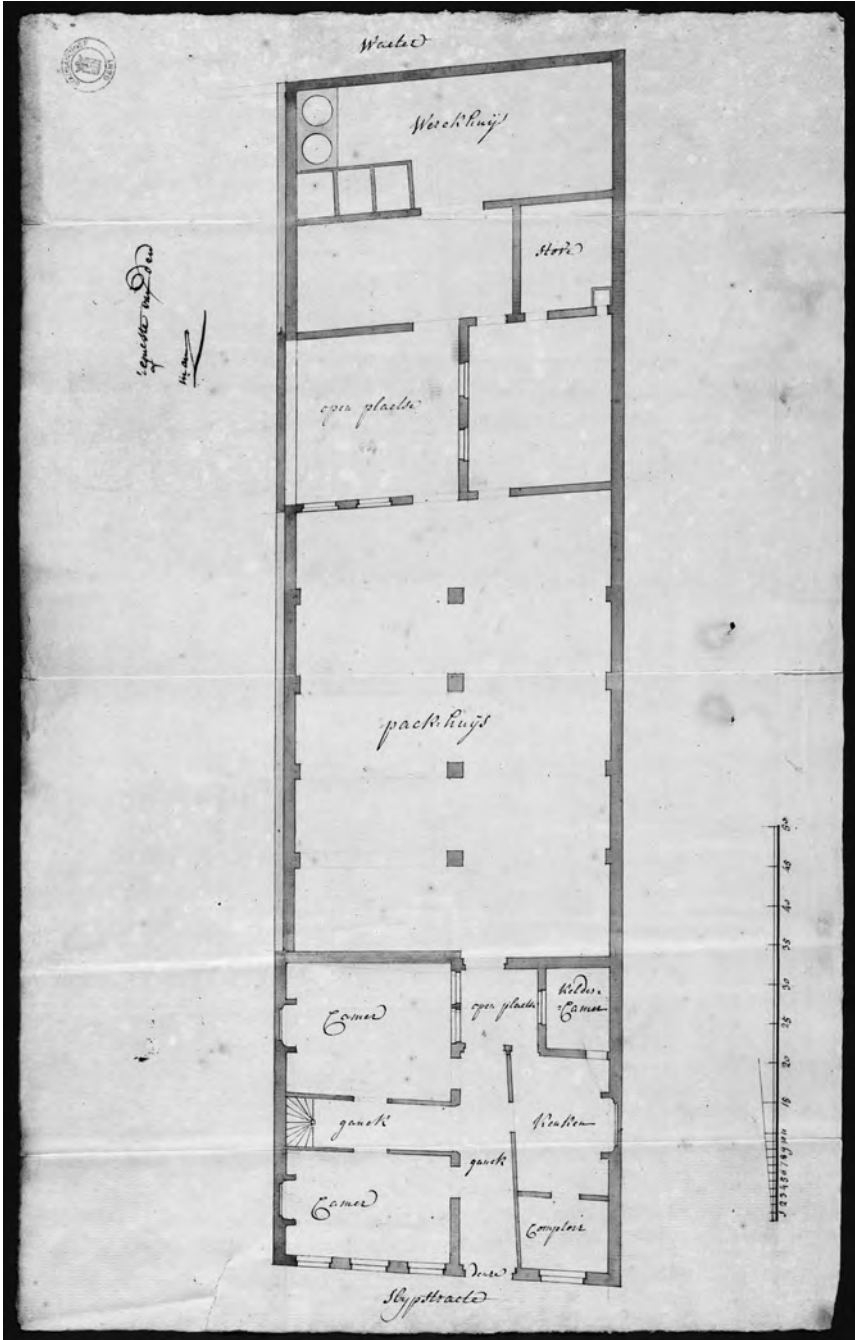
Tim De Doncker

Het Gentse stadsarchief herbergt een prachtige collectie van meer dan zesduizend bouwaanvragen of -vergunningen uit de periode 1671-1795 (1). Deze verzoekschriften werden opgesteld wanneer een bouwheer een verbouwing of een nieuwbouw wenste uit te voeren. Het document werd voorgelegd aan de schepenen van de keure, die al dan niet hun akkoord gaven aan de bouwactiviteiten na inspectie ter plaatse door bekwaam stadspersoneel. Op die manier trachtte het stedelijke bestuur controle te houden over de veiligheid in en het veranderende uitzicht van de stad (2).

De waarde van deze rekwesten voor het bouwhistorisch onderzoek in Gent kan moeilijk overschat worden. Op basis van dit bronnenmateriaal werd bijvoorbeeld het profiel van de vroegmoderne Gentse bouwheer verfijnd en kregen we inzicht in het uitzicht van de vroegmoderne stad, aangezien het verzoekschrift vaak vergezeld werd door een *modelle* of bouwtekening, meestal enkel van de voorgevel (3).

Deze bouwaanvragen zijn echter meer dan getuigenissen over het stenen en soms houten verleden van de stad. Aan de hand van enkele voorbeelden zal in deze bijdrage aangetoond worden dat de mogelijkheden van deze bron veel uitgebreider zijn dan de huidige toepassingen laten vermoeden. Via de bouwaanvragen kunnen aspecten van de dagelijkse realiteit die anders moeilijk of niet boven water komen, toch in beeld worden gebracht. Dit artikel heeft dan ook tot bijkomend doel een aanzet te geven tot de integratie van bouwaanvragen in andere domeinen van de geschiedenis.

In 1758 bijvoorbeeld dienden Pieter Montaine en Anthone Casier, respectievelijk deken en baljuw van de gebuurte gevormd door de Schepenhuisstraat of *Saysteghe*, een verzoek in bij de schepenen van de keure. Zij voerden aan dat van oudsher in de gebuurte een *beelt van de alderheijlighste maget ende moeder godts maria* te bezichtigen valt. Aangezien de plaats waar het beeld opgesteld stond volledig rot en bedorven was, wenste het gebuurtebestuur in een

Een zeldzaam grondplan bij de bouwaanvraag uit 1767 van Guillaume Poelman voor zijn suikerraffinaderij in de Sleepstraat (Stadsarchief Gent, Oud archief, reeks 535, nr. 304, bundel 68).

beter onderkomen te voorzien. Minstens even interessant is de toevoeging van de bestuurders dat het beeld *met groote devotie wordt besoght*, waardoor we een inkiijk krijgen in het religieuze leven in de openbare ruimte (4).

Eveneens op economisch vlak bevatten de bouwaanvragen soms onverwachte informatie. Een interessante casus is bijvoorbeeld de vraag van Guillaume Poelman uit 1767 voor de oprichting van een suikerraffinaderij in de Sleepstraat. Niet alleen verwerven we informatie over waar hij de stiel geleerd heeft: Poelman vermeldt dat hij jarenlang *daeghelijckx gheoeffent ende ghe-exerceert heeft* in de suikerraffinaderij van Joannes vander Meersch, tevens geeft hij te kennen dat hij met dit doel voor ogen een oude huidenvetterij heeft gekocht. Verder somt Poelman de producten op die hij aan de man wil brengen (kandijsuiker, meelsuiker en siroop). Tot slot licht hij ons ook nog uitgebreid in over de omstandigheden binnen de sector. Zo vraagt Poelman dezelfde vrijstellingen van stadsrechten zoals zijn collega's Joannes vander Meersch en Willem en Joannes de Beer genieten en wijdt hij uit over het doel van zijn plannen. Zijn fabriek, zo meldt hij, heeft geenszins de bedoeling de andere raffinaderijen te beconcurreren. Integendeel zelfs, de huidige fabrieken kunnen niet beantwoorden aan de grote vraag, waardoor dagelijks in grote hoeveelheden geraffineerde suiker vanuit Holland en tal van steden wordt geïmporteerd. Poelman ziet zijn project dan ook als de ideale oplossing om niet langer afhankelijk te zijn van ingevoerde suiker (5). Tal van deze - soms ietwat gekleurde - toelichtingen zijn niet zomaar uit ander bronnenmateriaal te lichten.

Een laatste voorbeeld toont aan dat bouwaanvragen ook een steentje kunnen bijdragen aan de ecologische geschiedenis. In 1771 verzoekt meester-metsers Henricus Bertrant toestemming om een open plein gelegen in Pekelharing langs de rivier (de Houtlei) te bebouwen. Op het terrein van zo'n 40m lang en 10m breed verlangt hij vier afzonderlijke huisjes op te richten. Daarnaast plant hij in het midden van het terrein een pakhuis en langsheen het water een kaai-muur op te trekken. Belangrijker dan de argumentatie om goedkeuring te ontvangen voor zijn bouwproject (de breedte van Pekelharing zal niet wijzigen en de werkzaamheden zullen bijdragen aan de verfraaiing van de stad) is echter een korte passage over het gebruik van de ruimte waar Bertrant wil bouwen. Op die plek, zo stelt hij, wordt dagelijks *onreijnigheijt* gedumpt, waardoor de rivier sterk wordt vervuild (6). In deze bouwaanvraag is met andere woorden sprake van een openbare vuilnisbelt, wat veelbetekenend is voor de leefomstandigheden binnen de stad.

De bouwaanvragen bevatten ongetwijfeld een gekleurd discours, aangezien het om documenten gaat waarin mensen de vraag stellen om iets te bekomen. Toch tonen bovenstaande voorbeelden aan dat dit bronnenmateriaal niet louter bijdraagt tot het in kaart brengen van het architecturale verleden van de stad. Andere terreinen van het geschiedkundig onderzoek zoals ecologie, economie en religie kunnen eveneens baat hebben bij het analyseren van deze rekwesten. Op die manier helpen de bouwaanvragen bij het vormen van een beeld over hoe we ons het leven in Gent in de vroegmoderne periode moeten voorstellen (7).

Noten

- 1 Stadsarchief Gent (SAG), Oud Archief (OA), Reeks 535 en 535bis.
- 2 Over deze oude bouwvergunningen, zie onder meer: Charles, L., Everaert, G., Laleman, M. C., Lievois, D. (2001), *Erf, huis en mens. Huizenonderzoek in Gent*, Gent, p. 94-97; Decavele, J. (1978), Private gevelarchitectuur: Gent 17de-18de eeuw. Bronnen voor de studie. In: *Stadsarcheologie*, jg. 2 nr. 1, p. 2-11; Decavele, J. (1994), Bronnen voor bouwhistorisch onderzoek in Gent. In: Charles, L., Debryne, R. K., Decavele, J., Everaert, G., Laleman, M. C., Lievois, D., Vanden Bilcke, R., *Huizenonderzoek in Gent. Een handleiding*, Gent, p. 99-102.
- 3 Zie onder meer: Dambruyne, J. (1992), De private bouwconjunctuur. In: Dambruyne, J., Bral, G. J., Rambaut, A., Laporte, D. (eds.), *Een stad in opbouw. Gent van 1540 tot de wereldtentoonstelling van 1913*, Tielt, (in het bijzonder p. 31-33); Decavele, J., Capiteyn, A., Van Coile, C., Vandeleene, C., Vanderlinden, H. (1984), *Franse franje naar Gentse maat. De burgerbouwkunst te Gent in de 18de eeuw*, Gent (in het bijzonder p. 51-114); Van Nieuwenhuyze, K. (1999), De “modelle” of geveltekening bij de 18de-eeuwse bouwaanvragen te Gent, Katholieke Universiteit Leuven, Onuitgegeven Licentiaatsverhandeling, Leuven, 2 vol.
- 4 SAG, OA, Reeks 535, nr. 270-5 en 270-8.
- 5 SAG, OA, Reeks 535, nr. 304-68.
- 6 SAG, OA, Reeks 535, nr. 230-3.
- 7 De bouwtekeningen zijn raadpleegbaar via de beeldbank van de Stad Gent, zie: <http://beeldbank.gent.be/> (selecteer “Collecties” en kies vervolgens “Bouwtekeningen Gent, 1580-1797”). De tekst van de bouwaanvraag kan worden opgevraagd in de leeszaal van het Stadsarchief Gent (Dulle-Grietlaan 12, 9050 Gentbrugge).